

Kaja Novosel, Gimnazija Jesenice

Mentorica: Nada Legat

TISOČE SVETLIC, PLANKTON BRALCEV

Slovenska literatura. Nekaj, kar Slovence združuje, povezuje, kar krepi narod, kar nam pomaga, da se zavedamo, da slovenski narod ni le nekaj čez dvajset tisoč kvadratnih metrov površine, temveč tudi zavedni ljudje onstran naše Koroške.

Zavedni ljudje, žalostni zamejci, ustvarjalci besedil, ki kot iskrica zažarijo sredi slovenske literature ter nam odprejo nova obzorja, pomagajo razviti nove ideje, milo nas prisilijo, da se zamislimo nad sabo. In o tem, koliko o slovenskih zamejcih sploh vemo.

Menim, da gre tako v primeru Kravosa kot Haderlapove za izvirna, samozavestna in zavedna posameznika s fascinantnimi literarnimi deli. V srce sta mi segla tako Kravosova radoživost in lahkotna ironija, ki sta rahlo pregrinjalo čez pomembna vprašanja slovenskega zamejstva v Italiji in tamkajšnjega razpada vrednot, kot pa tudi Haderlapova z navdušujočim poetičnim slogom in neobsojajočim pripovedovanjem o povojni koroški zamejski skupnosti. Ne želim govoriti preveč v superlativih, vendar težko zadržujem globoko ganjenost in navdušenje nad prebranimi deloma, saj sta mi dali ogromno možnosti za razmišljanje in pa občutkov. Najboljše pri tem pa je, da deli bralca ne vodita kot osla v neka prepričanja, ampak gre za graciozno milino sporočanja, pa naj bo v stilu šaljivosti ali pa nepolemiziranosti. Zagotovo se je zamejskemu Slovencu težko distancirati od situacije, v kateri živi, in ustvariti delo, katerega naloga bo vzbuditi na tisoče svetlic, plankton bralcev.

Po pravici povedano smo od zamejske skupnosti navajeni ali pa vsaj pričakujemo vse kaj drugega, na primer odkrit odpor, negativna čustva, »na nož«, po domače. Glavna naloga pesniške zbirke *V kamen*, v vodo ter romana *Angel pozabe* pa je, po mojem mnenju, odprava tendenčnega posredovanja informacij, najsi bodo še tako boleče, in to, da bralec na koncu sam pri sebi ugotovi, da se mu je nenačrtno in popolnoma nepričakovano delo vtisnilo v srce in ga vzpodbudilo do razmisleka in sodbe o problematiki naših zamejcev.

Mislím, da je s tema literarnima biseroma iz planktona bralcev ustvarjen nov, svež zrak zamejske literature, ki je končal z doslej dokaj izrazito tendenčnostjo.

Če se nekoliko skoncentriram predvsem na *Angela pozabe*, natančneje na *Majino babico*, ki je ključna oseba v romanu, saj se zgodba navsezadnje začne in konča z njo, se mi zdi, da gre v njenem primeru za življenjsko pot, ki ne toliko kot stremi k želji po normalnosti, želi v svetu pustiti nek pečat in sporočilo. Babica je preživela grozote druge svetovne vojne v koncentracijskem taborišču, ki jo je kot osebo za vedno spremenilo, kar opazi tudi njena vnukinja, ko primerja babičine fotografije iz časa pred in po vojni. Pri tem opazuje predvsem babičine oči, ki po letu 1945 postanejo mrtve.

Sama babica je vendarle fascinantna osebnost, ki se po padcu pobere in zaživi naprej svoje življenje, ob njenem močnem karakterju niti ne opazimo velikih travm, kot na primer pri njenem očetu.

Njeno poslanstvo je skrb za potomce tako fizično (s kuhanjem, na primer) kot tudi s finančno podporo, vendarle pa ne želi, da bi strašne stvari, ki jih je preživela, utonile v pozabo, temveč svoji vnukinji, ko je dovolj stara, razlaga in opisuje dogodke iz svoje preteklosti, ker meni, da se to spodobi.

Kot je jasno že s prvih strani romana, Maja svojo babico iskreno ljubi in je precej navezana nanjo, babica je namreč njena »palica, na katero se opira.«

Glavni razlog za nastanek romana Angel pozabe je tudi pisateljičin občutek odgovornosti, da mora zgodbo svoje družine in njihovih sozamejcev posredovati svetu; ta občutek pa ji je vcepil nihče drug kot babica. Danes lahko k temu pripomnemo zgolj »hvala bogu«, saj je nastal roman, napisan s srcem in toplino ter na podlagi osebnih izkušenj in čustvovanj, zaradi česar postane tudi vedno bolj prepričljiv.

Tako v primeru Haderlapove kot Kravosa pa menim, da gre za navdihujoči, harmonični osebnosti, ki usklajujeta tako slovensko plat kot tudi plat vsak svoje matične domovine. Kravosa občudujem, ker je v svojem značilnem in zelo izvirnem slogu uspel v svet poslati zbirko, ki na resničen, a vendar šaljiv način opisuje in zaokrožuje njegovo mnenje o problematiki zamejstva in eksistencializma.

V kamen, v vodo je zbirka pesmi z različno tematiko, ki pa nam kljub temu izoblikuje mnenje o Kravosu kot pokončnem, samosvojem karakterju, ki ima lastne vrednote in ideje in je s svojega stališča razočaran nad nekim nivojem vrednot družbe okoli njega in ravno tako v Sloveniji, za katero ima občutek, da vedno bolj postaja tujina. Kot se lepo izrazi v eni od svojih pesmi:« z ene in druge strani je vedno več tujine.»

Za razliko od njegove zbirke v Angelu pozabe opazujemo razvoj deklice »visokoletečih misli in zlomljenih udov« v kritično intelektualko, ki se odloči razgaliti sebe in svojo družino in se dvigne daleč nad mišljenje avstrijskih in (na žalost) tudi slovenskih posameznih mnenj, da je slovenski Korošec neprijeten, nekoristen privesek, ki je politično moteč. Iz razmišljanj odrasle Maje Haderlap tako v knjigi kot v njenih intervjujih lahko ugotovimo, da gre za harmonično, trdno osebnost, ki sprejema dejstvo o svoji dvojezičnosti ter ga odločno izpostavi kot prednost in ne sramoto. Menim, da je pisateljica (in seveda primarno dramaturginja) lahko svetel vzor koroškega in navsezadnje tudi slovenskega prebivalstva in zopet se lahko le zahvalimo višjim silam, da jo je obiskal angel spoznanja in ji pomagal ustvariti ganljiv roman, ob katerem sem prepričana, da je vsakemu bralcu vztrepetalno srce, če že ni potočil solze ob njem.

Sicer mi je tudi izkušnjsko veliko bližje Haderlapova, saj sem kot Jeseničanka blizu koroški pokrajini, medtem ko z zamejsko Italijo nimam tako rekoč nobene povezave. Poleg tega pa sem leto svojega življenja preživela na koroškem podeželju blizu Celovca, kjer mi je bilo dano opazovati odnose med slovenskimi zamejci in Avstrijci. Kot je Haderlapova tudi sama omenila, je dejstvo, da tudi vedno več

Avstrijcev obiskuje dvojezične šole, kljub temu da doma ne govorijo slovensko, kar je zagotovo dejstvo, ki je vredno pohvale. Na žalost pa sem med bivanjem tam opažala tudi, da še vedno nemalokrat pride do konfliktov in nestrpnosti med Slovenci in Avstrijci, predvsem s strani slednjih.

Prepričana pa sem, da se bodo konflikti reducirali vedno bolj, dokler jih sploh ne bo več, saj zanimanje za slovenščino raste, zagotovo pa bo k zmanjšanju nestrpnosti močno pripomogel tudi Angel pozabe.

Zagotovo nam do popolne harmonije med Slovenci znotraj in onkraj meja manjka še ogromno, a vendarle se stvari počasi obračajo na bolje. Moč umetnosti je tista, ki podira navidezne meje v ljudeh in jih poveže ter okrepi. Včasih se ne zavedamo, da država ni enako ozemlje, ampak so država ljudje. Zamejski avtorji nam to predano in ognjevito sporočajo, s čimer so že povzročili premike v naših srcih in razmišljanju. Zamejski umetniki ustvarjajo dela, ki imajo nalogo in pomen. Zamejski literati v Slovencih onstran in tostran meja vzbudijo na tisoče svetlic, plankton bralcev. Zamejski pisci, pesniki in dramatikci ustvarjajo in sooblikujejo našo SLOVENSKO LITERATURO.